

HATÁROZAT BAKOS JÓZSEF „MÁTYUSFÖLDI GYERMEKJÁTÉKOK“ C. KÖNYVÉVEL KAPCSOLATBAN

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége felszólította a II. osztály vezetését, hogy vizsgálja meg Bakos József »Mátyusföldi gyermekjátékok« c. könyvével kapcsolatban felmerült kérdéseket, tárja fel az elkövetett hibákat és tegyen javaslatokat, melyek révén hasonló hibák a jövőben elkerülhetők legyenek. Az Osztályvezetés ennek értelmében háromtagú fegyelmi bizottságot küldött ki. A bizottság a szerző, a szerkesztő és a lektorok véleményének meghallgatása és szóbanforgó mű beható tanulmányozása után az alábbi tényleket állapította meg, illetve az alábbi javaslatokat tette.

1. Annak ellenére, hogy a publikált anyag Csehszlovákia területéről származik (a szerző 1939-ben gyűjtötte a »bécsi döntés« alapján akkor Magyarországhoz tartozó Mátyusföldén), a kötet létrehozói elmulasztották a népi demokratikus Csehszlovákia tudományos fórumaival való feltétlenül kívánatos tudományos kooperáció létrehozását.

2. A gyűjtött anyag és a vonatkozó irodalom publikálásában olyan alacsony észmei színvonal, olyan ideológiai igénytelenség nyilvánul meg, ami még pozitívizmusnak sem fogadható el, méltatlan a magyar néprajztudomány haladó hagyományaihoz és súlyos tünete egész néprajzi frontunk jelen állásának.

A bizottság véleményét a következő indokok alapján alakította ki:

ad 1. 1. A »Mátyusföldre« kifejezés nem egyértelműen elfogadott földrajzi tájfogalom: a történeti földrajzban Csák Máté egykori »birodalmát« jelölik vele, melynek lakossága (mivel még Trencsén megyét is beleértik) szlovák többségű; ezzel szemben a csehszlovákiai magyarság a két világháború között megváltoztatta a szó illetén jelentését, amennyiben nem értette bele a terület nyugati részét, viszont belé kebelezte a keletről szomszédos Kis-Alföldet s így már egy magyar többségű terület jelölésére használta. Vagyis már maga a szóhasználat is *fokozott* gondosságra és körültekintésre kötelezte volna a kiadókat.

2. Fokozza a kérdés tisztázandó voltát az a körülmény, hogy a szóbanforgó terület etnikai összetétele a felszabadulás után megváltozott kitelepülés és átköltözködések folytán. Ez a tény egyenesen elengedhetlenné tette volna

a legszorosabb kooperációt, csehszlovákiai lektorok közreműködését, amint ezt történéseink hasonló kérdéseknél régóta meg is valósították.

ad 2. E kérdésben a szerző és a kiadók egyaránt a gyűjtés teljességére, a csúfoló versek komolytalanságára, valamint az általános publikációs szokásokra hivatkoztak. A bizottság véleménye szerint a gyűjtemény teljességén mit sem rontott volna az, ha a politikai szempontból legfélreérthetőbb »adatok« a néprajzi múzeum gyűjteményében őrizték volna meg, nem pedig egy 1000 példányban megjelenő akadémiái kiadványban. (Arról nem szólva, hogy szlovákellenes stb. versek nem csupán a csúfolók között vannak leközlölve). E kérdés egyébként átvezet a publikáció eszmei színvonalának, módszertani hibáinak kérdéséhez.

ad 3. 1. E kérdésben *Ortutay Gyula akadémikust*, mint a kérdéses kötet szerkesztőjét, de mint a Néprajzi Állandó Bizottság elnökét is terheli az a felelősség, hogy az adatközlés elvi kérdéseinek tisztázatlansága ellenére is publikálnak és így publikálnak adatokat. E téren mind az Osztályvezetőség, mind az I. Osztály nyújthat támogatást, de a konkrét elvi tisztázást maguknak a néprajz szakembereinek kell elvégezniök. Hogy ezt mind a mai napig nem tették meg, az igen rossz fényt vet néprajzi tudományunk jelenlegi helyzetére. A szerkesztőnek, aki áttekinti néprajztudományunk egész területét, kellő gondosság esetén logikusan kellett volna arra az álláspontra jutnia, hogy az elvi kérdések tisztázásáig várni kell a kötet kiadásával annál is inkább, mert már összegyűjtött (tehát veszendőbe nem menő) anyagról volt szó.

2. A mindenáron való adatközlés, az összes »cédulák« nyomtatott közlésének összetévesztése a tudományos adatgyűjtés teljességével: mindez tagadhatatlan hibája a szóbanforgó kötetnek. A szerző pl. olyan gyermekverseket hoz tardoskeddi, vagy érsekújvári »leletként«, melyek minden vidéken kivétel nélkül élnek a gyermekek ajkán, vagyis legkevésbé sem jellemzik Tardoskedd vagy Érsekújvár folklóráját.

3. Hasonló adatfetisizmus nyilvánul meg a kötet végén közölt bibliográfiában, ahol általában a felhasznált s az érdeklődő számára tanulságos irodalmat szokás közölni. A szerző — nyilván a lektorok jóváhagyásával — itt is válogatás nélkül minden céduláját közreadja s így kerül be — minden állásfoglalás nélkül — Huizinga »Homo ludens«-e, Mérei Ferenc két tanulmánya és egyéb pedológiai és freudista irodalom egy 1953-as akadémiái kiadvány bibliográfiájába mint »összevetésre, eredet- és összefüggések kutatására nemzetiségi és nemzetközi anyag« avagy mint »A gyermekjátékok pedagógiai, néprajzi és egyéb vonatkozásainak irodalma.«

4. Ez a rossz »pozitivizmus« az elméleti állásfoglalásnak, az elvi következtetések levonásának ez az elkerülése nem csupán a fejlettebb, igényesebb tudományokhoz képest jelent kezdetleges fejlettségi fokot, de magán a néprajzon belül is káros következményekkel kell járnia. Ilyen káros következmény pl. az a tény, hogy a szerző (ld. 144. l.) az óvoda által importált új játékokat

— ha a gyerekek azt magukénak érzik — ugyanúgy közli, mint többszázéves népballadák ősi töredékeit.

5. Irracionalista, freudista vagy pedológiai műveknek a bibliográfiába minden állásfoglalás nélkül való felvétele jele annak a kritikátlanságnak, hogy a szerző, a szerkesztő és a lektorok mitsem gondoltak pl. a népi táncsoportjaink felől megmutatkozó elméleti érdeklődés igényeivel: jele annak, hogy néprajzkutatóink külön szigeten élnek és a szakmai elzárkózás terméketlen útjára léptek. Az elvi következtetések levonása nélkül való adatközlés *nem* a magyar néprajz haladó hagyományainak az útja, nem Katona Lajos, Bartók Béla, Gyórfy István vagy Kodály Zoltán útja, hiszen ezek mindegyike akart és tudott mit kezdeni azzal az anyaggal, melynek egyszerű összegyűjtése önmagában még féltudománynak sem nevezhető.

6. Haladó hagyományaikhoz való hűtlenség jele etnográfusainknál az a politikai süketség is, hogy a szóbanforgó kiadványnál egyiküknek sem jutott eszébe Bartók Béla kimagasló példája, aki Máramarosban gyűjtött román népdalait 1913-ban a *bukaresti* Tudományos Akadémiával adatta ki.

*

A fegyelmi bizottság jelentése alapján a II. osztály vezetősége a következő javaslatokat terjesztette az Elnökség elé:

1. A szóbanforgó könyv ne kerüljön terjesztésre.
2. Belőle 10 számozott példány — akadémiai kiadvány jellegétől megfosztva — érdekelt szakmai intézmények adatgyűjteményébe kerülhet.
3. Bár a népgazdaságnak okozott kár (kb. 60.000 forint) egészében meg nem téríthető, jövő kiadványok gondosabb lektorálásának előmozdítása céljából a szerkesztő és Vargyas Lajos lektor felvett tiszteletdíjukat, Manga János lektor (aki figyelmeztette a szerkesztőt a problémák egy részére) tiszteletdíja felét fizesse vissza, a szerző pedig fizesse vissza tiszteletdíja 33%-át.
4. A néprajz területén a szakma képviselői sürgősen tisztázzák kellő elméleti színvonalon az adatpublikáció elvi kérdéseit.

Az osztályvezetőségnek e javaslatait az Elnökség magáévá tette, egyben pedig elrendelte a jelentésnek a II. osztály Közleményeiben való közzétételét.